

ምዕራፍ ሦስት

ሒስ

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ተማሪዎች ከዚህ ትምህርት በኋላ፡-

- የሒስን ምንነት በቃልና በጽሑፍ ትገልጻላችሁ፤
- ተገቢውን ሥርዓት ተከትላችሁ በልዩ ልዩ ርእሰ ጉዳዮች ላይ ትከራከራላችሁ፤
- ከመገናኛ ብዙሃን ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን አዳምጣችሁ ትረዳላችሁ፤
- ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን በሒሳብ የአነባበብ ሥልጣን አንብባችሁ ትገመግማላችሁ፤
- ሒሳብ አስተያየት የያዘ አስረጅ ድርሰት ትጽፋላችሁ፤
- ለቃላት አውዳዊ ፍቺ ትሰጣላችሁ፤
- አጠቃላይ እውነታ እና የግል አስተያየት የያዙ ዓረፍተነገሮችን ለይታችሁ ታመለክታላችሁ፤
- ሰዋስዋዊ ስህተት ያለባቸውን ዓረፍተነገሮች ታስተካክላላችሁ።

ቅድመ ንባብ ጥያቄዎች

1. ከዚህ በፊት ያነበባችሁት ወይም ያዳመጣችሁት ሥነጽሑፋዊ ሒስ አለን? ካለ በምን ጉዳይ ላይ ያተኮረ ነበር?
2. የአንድ ሐያሲ ተግባር ምንድን ነው ብላችሁ ትገምታላችሁ?
3. በአንድ ሀገር ውስጥ የሥነጽሑፍ ሐያሲ የሚያስፈልግባቸው ምክንያቶች ምን ምን ይመስሏችኋል?
4. አንድ ልቦለድ አንብባችሁ ስትጨርሱ በጠንካራና ደካማ ጎኖቹ ላይ ከሌሎች ሰዎች ጋር ተወያይታችሁ ታውቃላችሁ? ምን ጠንካራ እና ምን ደካማ ጎኖችን አነሳችሁ?

የሥነጽሑፍ ሒስ ምንነትና የሐያሲው አስፈላጊነት

በእንግሊዝኛው አጠራር “ክራቲክ” በመባል የሚታወቀው ሐሳብ ግብሩንም ገባሪውንም ያመለክታል። በአማርኛ ግን ሒስ የግብሩ፣ ሐያሲ ደግሞ የገባሪው መጠሪያ ሆኖ ያገለግላል። ግብሩ ግምገማ፣ ግምት፣ ፍርድ፣ ገባሪው ደግሞ ገምጋሚ፣ ገማች፣ ፈራጅ ማለት ነው።

በተለይ ሥነጽሑፋዊ ሒስ በዋናነት በአንድ የፈጠራ ሥራ ላይ የሚሰነዘር ሚዛናዊ አስተያየት ነው። ማለትም፣ ያን የፈጠራ ሥራ መፈክርን፣ መተንተንን እና መገምገምን የሚያካትት ተግባር ነው። ፍክራው፣ በፈጠራ ሥራው ውስጥ የሚገኙት ቃላትና አገላለጾች የያዙትን አውዳዊ እንዲሁም አንድምታዊ ፍች አንጥሮ ማውጣትን እና በድምሩ ሊባል የተፈለገውን ነገር መለየትን የሚመለከተው ቀዳሚ ተግባር ነው። ትንተና፣ በፍክራው ደረጃ የተገኘውን ዓቢይ ሐሳብ ማስረጃዎች እየጠቀሱ በዝርዝር ማብራራት ማለት ነው። ግምገማ ደግሞ፣ የፈጠራ ሥራውን ጠንካራና ደካማ ጎኖች ለይቶ በማውጣት፣ ጠንካራ ጎኖቹን “ይበል” ብሎ ደካማ ጎኖቹ የሚቃኑበትን መንገድ ማመላከት ነው። ይህም የፈጠራ ሥራውን ደረጃ ለመወሰን የሚያስችል ምዘና ነው ማለት ይቻላል።

© Moe, FDR
Not to be

ይህ የፍክራ፣ የትንተና እና የግምገማ ተግባር ደግሞ የሚከናወንባቸው የራሱ የአሠራር ደረጃዎች እና ዘዴዎች አሉት። ሳይንሳዊና ኪናዊ የአሁኑኑ ዘዴዎችን ተክትሎ የሚከናወን ሥነጽሑፋዊ ሒስ፣ ለደራሲው ብቻ ሳይሆን ለአንባቢያንም ክፍ ያለ ጥቅም ያስገኛል። ደራሲው የፈጠራ ሥራውን ብቃትና ጉድለት ለይቶ አከያዮን የሚያሻሽልበትን ልምድና መመሪያ ያገኛል። አንባቢው ደግሞ በንባቡ ያልተገነዘባቸውን ጸናና ጉዳዮች በተብራራ ሁኔታ የሚረዳበት እድል ያገኛል። ይህም በድምሩ ለአጠቃላይ ሥነጽሑፋዊ እድገት ክፍ ያለ አስተዋጽኦ ይኖረዋል።

በተለምዶዎ አመዳደብ፦ ሥነጽሑፋዊ ሒስ በሁለት ይከፈላል። የመጀመሪያው ተራ ሒስ የሚባለው ነው። ተራ ሒስ አንድን የፈጠራ ሥራ በጎ ወይም መጥፎ ብሎ ከመፈረጅ ባሻገር፣ በጎ እና መጥፎ ያሰኙትን ብቃትና ጉድለቶች ለማሳየት የማይሞክር የሒስ ዓይነት ነው። በማስረጃ ላይ ስለማይመሠረትና ከስሜታዊነት የጸዳ ስለማይሆንም አሳማኝነት ይጎድለዋል፤ ተቀባይነትም አይኖረውም።

ሁለተኛው የሒስ ዓይነት ምሁራዊ ሒስ የሚባለው ነው። ይህኛው፦ ስሙ እንደሚያመለክተው፦ በእውቀት ላይ የሚመሠረት የሒስ ዓይነት ነው። ሐያሲው ከምንም ነገር አስቀድሞ ስለሥነጽሑፍ፣ ስለሒስ እና ስለመሔሻ ዘዴዎች በቂ እውቀት ይኖረዋል። ከዚህም ሌላ፣ የሚሒስውን የሥነጽሑፍ ሥራ በሚገባ ያጠናል። ሥራውን ሲፈክር፣ ሲተነትንና ሲገመግምም በሥነጽሑፍ እውቀቱና በጥናቱ ውጤት ላይ ተመሥርቶ ነው። በዚህም ምክንያት፣ በስሜታዊነት የተመራ መደምደሚያ በመስጠት ፋንታ ከሚሒስው ሥራ ውስጥ ማስረጃዎችን በመጥቀስ ማሳመኛ ያቀርባል። ስለዚህም፣ ተቀባይነቱ የጎላ ይሆናል። እንዲህ ዓይነቱ ምሁር ሐያሲም ሚዛናዊ ሐያሲ ነው ማለት ይቻላል።

ለመሆኑ ደራሲ የሆነ ሁሉ ሐያሲ መሆን ይችላል? ሶቅራጥስ የተባለው ጥንታዊ የግሪክ ፈላስፋ ለዚህ ጥያቄ መልስ ለመስጠት ሞክሯል።

© Moe, FDR
Not to be republished

በሰቅራጥስ አስተሳሰብ፣ ሀብተ ቅኔ፣ ሀብተ ድርሰት የተሰጠው፣ መንፈስ ፈጠራ ያደረገው ሰው፣ የድርሰቱ ፍሬ ነገር የሚገለጽለትና ያንኑም በቃላት መሣሪያነት የሚገልጸው አብዛኛውን ጊዜ በተመስጦ ሁኔታ ላይ ሳለ ነው። የደራሲዎችና የሐያስያን ግብራቸው ተደጋጋፊ ቢሆንም፣ ስጦታቸው እየቅል መሆኑንም አብራርቶ አስረድቷል። ይህም ሲባል አብዛኛውን ለመናገር ነው እንጂ ደራሲም፣ ባለቅኔም፣ ሐያሲም፣ ሦስቱንም አጣምረው ለመሆን የቻሉ ጥቂቶች አልነበሩም፤ አሁንም የሉም ለማለት አይደለም። ለምሳሌ ያህል ከ19ኛው ክፍለ ዘመን ታላቁን መስከባዊ ሌዎ ቶልስቶይን፣ ከ20ኛው ክፍለ ዘመን ደግሞ እንግሊዛዊውን ቤርናርድ ሾን ማስታወስ ይበቃል።

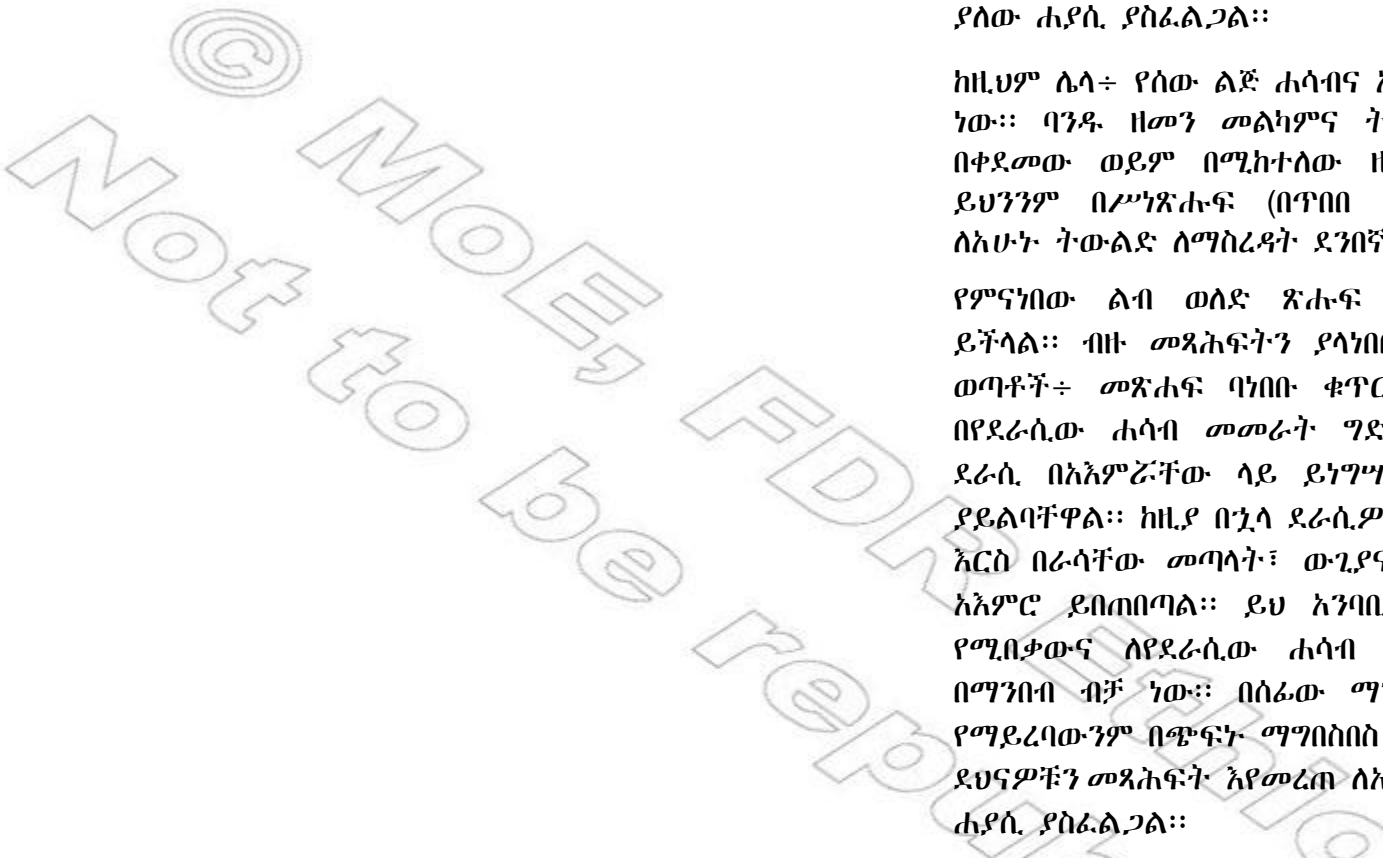
የሥነጽሑፍ ሐያስያን አስፈላጊ የሚሆኑባቸው ምክንያቶች ምንድን ናቸው? የሥነጽሑፍ ሐያስያን በማኅበራዊ ኑሮ አስፈላጊ ሆነው የሚገኙባቸው ልዩ ልዩ ምክንያቶች አሉ። ከሁሉ አስቀድሞ ልናስተውለው የሚገባን፣ ትውልድ አልፎ ትውልድ ሲተካ ዋጋቸው የማይቀንስ መጻሕፍት መኖራቸውን ነው። እነዚህን መጻሕፍት፣ ያለፈው ትውልድ ያከበራቸውና የወደዳቸው በጊዜው በነገሠው ሐሳብና አስተያየት፣ በተፈጠረው የኑሮ ችግር፣ በዘመኑ የታሪክ ዝንባሌ መሠረትነት ነበር። ተክታዩ ትውልድ ግን እነዚህን ዘለዓለማዊ ዋጋ ያላቸውን መጻሕፍት የሚያነባቸው በራሱ የኑሮ ችግር፣ በገዛ ዘመኑ መንፈስ ሐሳብና አስተያየት መሠረት መሆኑ ስለማይቀር፣ ከመጻሕፍቱ የሚያገኘውም ትምህርት፣ ምሳሌና ተግሣፅ በዚያው መጠን የተለየ መሆን አለበት። መጻሕፍቱም ጠቃሚነታቸው ሳይንደል፣ ከትውልድ ወደትውልድ በመተላለፋቸው ታላቅነታቸው ጸድቆ ይኖራል። ስለዚህ፣ ያለፉት ትውልዶች በየጊዜያቸው ያፈሩትን ታላላቅ ድርሰትና ቅኔ ለአሁኑ ትውልድ የሚያስተዋውቀውና የሚተረጉምለት፣ የሚያመዘንለትና የሚገምትለት የሥነጽሑፍ ሐያሲ አስፈላጊ ነው።

በተጨማሪም፣ ማንኛውም ጸሐፊ (ልብ ወለድ ደራሲ ወይም ባለቅኔ) ቢሆን ትክክለኛ ቦታውና እውነተኛ ዋጋው የሚታወቀው፣ በጊዜው ካሉት ሻጂ

ከቢጤዎቹ ጋር ብቻ ሳይሆን ካለፉት አንጋፋ ደራሲዎች ጋር ሲመዘዘን፣ ሲነጻጸርና ሲወዳደር ነው። ስለዚህ፣ ይህንን ሥራዬ ብሎ የያዘ ስጦታ ያለው ሐያሲ ያስፈልጋል።

ከዚህም ሌላ፣ የሰው ልጅ ሐሳብና አስተያየት ከዘመናት ጋር የሚለዋወጥ ነው። ባንዱ ዘመን መልካምና ትክክለኛ ነው የተባለው አስተያየት፣ በቀደመው ወይም በሚከተለው ዘመን ከስህተት ይቆጠር ይሆናል። ይህንንም በሥነጽሑፍ (በጥበብ ቃላት) ረገድ በሚገባ ለማጣራትና ለአሁኑ ትውልድ ለማስረዳት ደንበኛ ሐያሲ ያስፈልጋል።

የምናነበው ልብ ወለድ ጽሑፍ ሊሰብከንና ግብራችንን ሊለውጠው ይችላል። ብዙ መጻሕፍትን ያላነበቡ ሰዎችና ለአካለ መጠን ያልደረሱ ወጣቶች፣ መጽሐፍ ባነበቡ ቁጥር የደራሲው መንፈስ እየነገሠባቸው በየደራሲው ሐሳብ መመራት ግድ ይሆንባቸዋል። አንድ ጊዜ አንዱ ደራሲ በአእምሯቸው ላይ ይነግሣል። በሌላ ጊዜ ደግሞ ሌላ ደራሲ ያይልባቸዋል። ከዚያ በኋላ ደራሲዎቹ ባልበሰለው አንባቢ አእምሮ ውስጥ እርስ በራሳቸው መጣላት፣ ውጊያና ጦርነት ይጀምራሉ። የአንባቢውም አእምሮ ይበጠጠጣል። ይህ አንባቢ፣ በአእምሮ ረገድ ራሱን ለመቻል የሚበቃውና ለየደራሲው ሐሳብ ከመገዛት ነፃ የሚወጣው በሰፊው በማንበብ ብቻ ነው። በሰፊው ማንበብ ማለት ደግሞ፣ የሚረዳውንም የማይረዳውንም በጭፍኑ ማግኘት ስላልሆነ መነበብ የሚገባቸውን ደህና ደህናዎቹን መጻሕፍት እየመረጠ ለአንባቢዎች የሚያመለክት የሥነጽሑፍ ሐያሲ ያስፈልጋል።

የንባብ ጊዜ ጥያቄዎች

1. በእስከአሁኑ ንባባችሁ ጽሑፉ የተጻፈበት ዓላማ ምን እንደሆነ አወቃችሁ? ለዚህ ማስረጃችሁ ምንድን ነው?
2. የሥነጽሑፍ ሐያሲ አስፈላጊ የሚሆንባቸው ምክንያቶች ምን ምን ናቸው ተብለው ተገልጸዋል?
3. በእስከአሁኑ ንባባችሁ ስለምን ምን ዝርዝር ጉዳዮች ተገነዘባችሁ? በቀሪው የጽሑፉ ክፍል ስለምን ለመረዳት ትሻላችሁ?

© MOE, FDR, FDRE
Not to be republished

የሥነጽሑፍ ሐያሲ የሚሰጠው ጥቅም ከዚህ በላይ ባሉት መስመሮች ተገልጿል። ሐያሲያን የሚያስፈልጉባቸው ዋና ዋና ምክንያቶች እነዚህ ናቸው ማለት ይቻላል። አንዳንድ የውጭ ሀገር ጸሐፊዎች ስለሐያሲ ተግባር ያቀረቧቸው አስተያየቶች ይህንኑ ሐሳብ የሚያጠናክሩ ናቸው። የጥቂቶቹን አስተያየት እንጥቀስ። ቲ.ኤስ. ኤልየት እንደሚለው፦ “የደንበኛው ሐያሲ ተግባር የልብ ወለድና የቅኔን ድርሰቶች መፍታት፣ መተርጎም፣ ማብራራት፣ ስለነሱም በሕዝብ ዘንድ የተሳሳተ አስተያየት ቢኖር ማረም ነው።” ማቲዎስ አርኖልድ እንደጻፈው ደግሞ፦ “የደንበኛው ሐያሲ ተግባር በየሀገሩና በየዘመኑ ከተጻፈው ሁሉ ብልጫ ያለውን፣ በጎኛውን እየፈለገ ሲያገኘው ይህንኑ ለአንባቢዎች ማመልከት ነው።” በሌሎች ተጨማሪ አስተሳሰብ፦ “የደንበኛው ሐያሲ ተግባር ከመጥፎው፣ ከብላሹ፣ ከብልሹው የድርሰትና የጽሕፈት ባሕር ደገኛውን፣ በጎኛውን፣ ደህንኛውን ፈልጎ ማግኘት፣ ካለፈውና ከአሁኑ ብልጫ ያለውን መርጦ አቅርቦ ለሁሉ ማሳየት ነው።”

ሐያሲ ይህን ክፍተኛ ተግባርን የሚያከናውንበት ዘዴው ጤነኛ ሰው የሚጠይቀውን ተገቢ የሆነውን ጥያቄ መጠየቅ ነው። ማለትም ሐያሲ፦ “ደራሲው ድርሰቱን ሊጽፍ ሲነሳ ምን ለመግለጽ አስቦ ነበር? ሊገልጸው ያሰበው ነገር ተገቢ ነው ወይ? ደራሲው ድርሰቱን በመጻፉ በልብ ያለውን ለመፈጸም ችሏል ወይ?” የሚሉና የመሳሰሉ ጥያቄዎችን በማንሳት ይመራመራል። ለጥያቄዎቹም መልስ የሚያገኝላቸው፣ የሚመረምረውን ልብ ወለድ ድርሰት የታሪኩን አወራረድ፣ ታሪካቸው በድርሰቱ የተጻፈውን ሰዎች የጠባያቸውን፣ የባሕሪያቸውን፣ የሁኔታቸውን መስማማት ወይም መፋለስ በማመዘዝ፣ ደግሞም ከድርሰቱ ውስጥ አልፎ አልፎ ጥቂት መስመሮች መርጦ በጥብቅ በመመርመርና የደራሲውን የአእምሮ ኃይል በመገመት ነው።

ደንበኛው ሐያሲ የመጣለትን ሐሳብ ሁሉ እንዲያው እንደመጣ ሳያገላብጥ፣ ሳያወጣና ሳያወርድ፣ እንዲሁም ሳያውል ሳያሳድር አይቀበልም። አስተያየቱም በመውደድ ወይም በጥላቻ ስሜት ላይ

አይመሠረትም። የወዳጆቹን መጻሕፍት አመስግኖ የጠላቶቹን ሳይነቅፍ፣ በትክክለኛነት ይፈርዳል። ደንበኛው ሐያሲ ቢያመስግንም፣ ቢነቅፍም ጽሑፉን፣ ቢፈርድም በጽሑፉ ነው እንጂ በጻፈው ሰው አይደለም። (ማለት ደራሲው በፆም ጊዜ ቢበላ፣ አግብቶ ቢፈታ፣ ወይም በሌብነት ቢያዝ መንፈሳዊ ተግግፁን ከአምላኩ፣ ሥጋዊ ቅጣቱን አግባብ ካላቸው ባለሥልጣኖች ይቀበል እንደሆነ እንጂ ድርሰቱ በወንጀሉ መሠረት ሊገመትበት አይገባም፤ አይቻልም።) እንዲህ ያለው ሐያሲ፣ እውነተኛነት ከረቂቅ ስሜት ጋር አለው ማለት ነው። ሐያሲ ወገን ሳይለይ በዝ እግሩ ራሱን ችሎ ሲቆም ሳይገዛ፣ ራሱን ሳይሸጥ፣ ደራሲዎች ጊዜና ጉልበታቸውን ጠቃሚና ቋሚ ለሆነ ሥራ እንዲያውሉት፣ አንባቢዎች ምርጡን ከምራጩ፣ ስንዴውን ከእንክርዳዱ ለይተው እንዲያውቁትና በእውቀታቸውም እንዲጠቀሙበት ክፍ ያለ እርዳታ ሲያደርግና ዋጋው በቀላሉ የማይገመት አገልግሎት ሊሰጥ ይችላል።

(መንግሥቱ ለማ (1949 ዓ.ም.)፡፡ “የጥበበ ቃላት ክሪቲክ ፕሮብሌም በኢትዮጵያ ከሚለው ጽሑፋቸው በመጠኑ ተሻሻሎና ታክሎበት የተወሰደ፡፡)

መስመሻዎች
ክፍል አንድ - አንብቦ መረዳት

፩. ምንባቡን መሠረት በማድረግ ቀጥሎ ሰቀረቡት ጥያቄዎች በቃል መልስ ስጡ።

1. በአንድ ሥነጽሑፋዊ ሥራ ላይ ሚዛናዊ አስተያየት የሚያቀርብ ሰው በአማርኛ ምን ተብሎ ይጠራል?
2. በተለምዶ ደው አገለለጽ ሥነጽሑፋዊ ሒስ ምንድን ነው? ምን ምን ጉዳዮችን ያካትታል?
3. በሥነጽሑፋዊ ሒስ ተግባር ውስጥ ፍክራ የምንለው ምን ዓይነቱን ተግባር ነው?

© MOE, FDIK
Not to be rep...

4. በተራ ሒ.ስ እና በምሁራዊ ሒ.ስ መካከል ያለው ልዩነት ምንድን ነው?
5. የደራሲነት ተስጥታ ያለው ሰው ስሜቱንና ሀሳቡን በቋንቋ ለመግለጽ፣ ማለትም መልካም ድርሰት ለመጻፍ ምን ያስፈልገዋል?
6. መስኮባዊው ሌዎ ቶልስቶይ እና እንግሊዛዊው ቤርናርድ ሾ በምሳሌነት የተጠቀሱት ስለምን ጉዳይ ለማስረዳት ዓላማ ነው?
7. ትውልድ ሁሉ ዘላለማዊ ዋጋ ያላቸውን መጻሕፍት የሚያከብራቸውና የሚወዳቸው ምንን መነሻ አድርጎ ነው?
8. ብዙውን ጊዜ በራሳቸው ሀሳብ ሳይሆን፣ የሚያነቧቸው መጻሕፍት በሚይዙት ሀሳብ የሚመሩት ምን ዓይነት ሰዎች ናቸው?
9. እውነተኛነት ከረቂቅ ስሜት ጋር አለው የሚባለው ሐያሲ ምን ዓይነት ሐያሲ ነው?
10. አንድ ሐያሲ በአንድ ሥነጽሑፋዊ ሥራ ላይ ሚዛናዊ ትችት ለማቅረብ ሲነሳ፣ የደራሲውን ሰብእና ከግምት ውስጥ ማስገባት የማይኖርበት ለምንድን ነው?
11. ሐቀኛና በራሱ የሚተማመን ሐያሲ ዋጋው በቀላሉ የማይገመት አገልግሎት የሚሰጠው ለምን ነው?
12. አንድ ሐያሲ አንድን የፈጠራ ሥራ በሚገመግምበት ጊዜ ለሚያነሳቸው ፈርጂ ብዙ ጥያቄዎች ተጨባጭ መልሶችን ያገኝ ዘንድ ምን ማድረግ አለበት?
13. ሦስት የውጭ ሀገር ጸሐፊዎች ስለሐያሲ ተግባር ያቀረቧቸው አስተያየቶች በምንባቡ ውስጥ ተጠቅሰዋል። እነዚህን አስተያየቶች አንድ የሚያደርጋቸው መሠረታዊ የጋራ ጉዳይ ምንድን ነው?

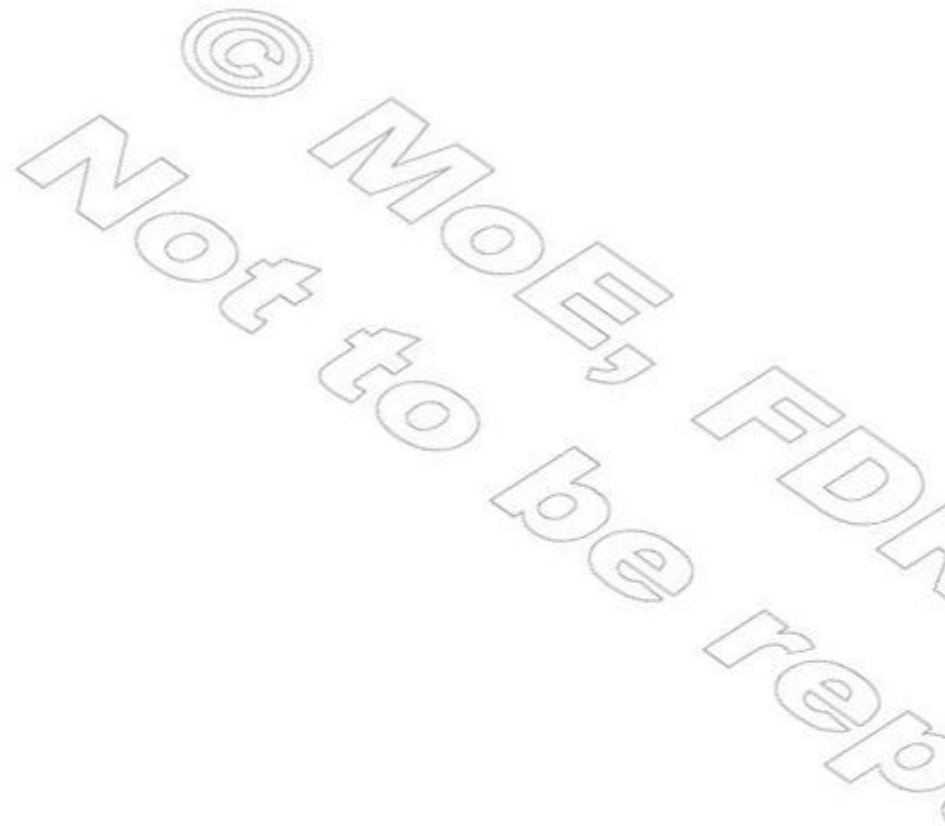
፪. ምንባቡን መሠረት አድርጋቸው የሚከተሉትን ዓረፍተነገሮች ትክክል ከሆኑ “እውነት”፣ ስህተት ከሆኑ ደግሞ “ሐሰት” በማለት እየሰደቱ ተናገሩ። ምክንያታችሁንም ግለጹ።

1. ከሥነጽሑፋዊ ሒ.ስ ተግባር ዋናው ተጠቃሚ ሐያሲው ራሱ ነው።

© MOE, FDI
Not to be rep...

2. ጽሑፉ ስለሥነጽሑፋዊ ሒ.ስ ምንነትና ስለሒያሲ አስፈላጊነት የሚገልጽ ቢሆንም፣ በአብዛኛው ስለሒያሲ አስፈላጊነት ለማስረዳት የታለመ ነው።
3. “ትውልድ አልፎ ትውልድ ሲተካ ዋጋቸው የማይቀንስ” የተባሉት መጻሕፍት ደራሲም ሒያሲም በሆኑ ሰዎች የተጻፉ ናቸው።
4. ዘመን የማይሸራቸውን መጻሕፍት ተከታታይ ትውልዶች ሁሉ የሚያከብሯቸውና የሚወዷቸው በየዘመኑ ያለው መንፈስ፣ ሐሳብና አስተያየት አንድ ዓይነት ስለሚሆን ነው።
5. የሥነጽሑፍ ሒያሲ አንዱ ተግባር፣ በአለፉት ትውልዶችና በአሁኑ ትውልድ የሥነጽሑፍ ሥራዎች መካከል ድልድይ መሆን ነው።
6. የአንድን ደራሲ ታላቅነት ለማወቅ ያን ደራሲ በእሱ ዘመን ካሉ ሌሎች ደራሲዎች ጋር ብቻ ሳይሆን፣ ካለፉ አንጋፋ ደራሲዎች ጋር ማወዳደርና ማነጻጸር ያስፈልጋል።
7. በአንድ የሥነጽሑፍ ሥራ ውስጥ የሚገኝ አስተያየት በአንድ ትውልድ መልካም እና ትክክለኛ ሊባል ቢችልም፣ በሌላ ትውልድ ደግሞ ከስሕተት ሊቆጠር ስለሚችል ለይተው የሚያስረዱ ሒያሲያን ያስፈልጋሉ።
8. ብዙ መጻሕፍትን አነበብንም አላነበብንም ልቦለድ ድርሰት ሊሰብክንና አስተሳሰባችንን ሊለውጠው ይችላል።
9. ሦስቱ የውጭ ሀገር ጸሐፊዎች ስለሒያሲ ተግባር ከአቀረቧቸው አስተያየቶች መካከል፣ የማቲዎስ አርኖልድ እና የሌዎ ቶልስቶይ አስተያየቶች የበለጠ የሚመሳሰሉት፣ የሒያሲ ዋና ተግባር አርአያ ሊሆኑ የሚችሉ ድርሰቶችን ለይቶ ማመልከት መሆኑን ስለሚገልጹ ነው።
10. ሒያሲ ከሚገመገመው ድርሰት ውስጥ ጥቂት መስመሮችን መርጦ በጥብቅ መመርመር ያለበት የደራሲውን የአእምሮ ኃይል ለመገመት እንጂ፣ ስለታሪኩ አወራረድ ለሚያነሳቸው ጥያቄዎች መልስ ለማግኘት አይደለም።

፫. ከምንባቡ በተወሰዱት በሚከተሉት ሐረጎችና ዓረፍተነገሮች ውስጥ የተሰመረባቸው ቃላትና ሐረጎች የዎዙትን አውዳዊ ፍች ከገለጻችሁ በኋላ ተመሳሳይ ፈልጉላቸው።

1. “ክራቲክ” በመባል የሚታወቀው ሐሳብ ግብሩንም ገባራውንም ያመለክታል።
2. ሀብተ ቅኔ፣ ሀብተ ድርሰት የተሰጠው፣ መንፈስ ፈጠራ ያደረገው ሰው የድርሰቱ ፍሬ ነገር የሚገለጽለት ...
3. ያንኑም በቃላት መሣሪያነት የሚገልጸው አብዛኛውን ጊዜ ቢተመሥጦ ሁኔታ ላይ ሳለ መሆኑን ሶቅራጥስ ተገንዝቧል።
4. የደራሲዎችና የሐያስያን ግብራቸው ተደጋጋፊ ቢሆንም ስጦታቸው አየቅል መሆኑንም አብራርቶ አስረድቷል።
5. ከመጻሕፍቱ የሚያገኘውም ትምህርት፣ ምሳሌና ታምሳሌ በዚያው መጠን የተለየ መሆን አለበት።
6. ይኸንንም በሥነጽሑፍ (በጥበብ ቃላት) ረገድ በሚገባ ለማጣራትና ለአሁኑ ትውልድ ለማስረዳት ደንበኛ ሐያሲ ያስፈልጋል።
7. መጻሕፍቱም ጠቃሚነታቸው ሳይጓደል ከትውልድ ወደትውልድ በመተላለፋቸው ታላቅነታቸው ጸድቆ ይኖራል።
8. ራኔይ እንደሚታየው ሰው ናቸው።
9. በጎኛውን እየፈለገ ሲያገኘው ይህንኑ ለአንባቢዎች ማመልከት ነው።
10. የሁኔታቸውን መስማማት ወይም መፋለስ በማመዘዝን

፬. በምንባቡ ውስጥ የተነሱት ዓበይት ጉዳዮች ምንድን ናቸው? በየተራ እያነሳችሁ ተወያይባቸው።

ክፍል ሁለት:- መጻፍ

፩. ከምንባቡ የተወሰዱት የሚከተሉት ጥንድ ወይም ሥሌስ ቃላት እንዲሁም ሐረጎች ያላቸውን አንድነትና ልዩነት ከገለጻችሁ በኋላ ልዩነታቸውን የሚያሳዩ ዓረፍተነገሮችን መሥርቱ።

© MOE, FDIK
Not to be rep...

1. ግምገማ፣ ግምት	7. መጥፎ፣ ብላሽ፣ ብልሹ
2. ፈራጅ፣ ተቺ	8. ደገኛ፣ በጎኛ፣ ደህነኛ
3. ደራሲ፣ ባለቅኔ	9. ጠባይ፣ ባሕርይ
4. ሐሳብ፣ አስተያየት	10. ሀብተ ድርሰት፣ ስጦታ
5. ሥነጽሑፍ፣ ጥበበ ቃላት	
6. መፍታት፣ መተርጎም፣ ማብራራት	

፪. ከዚህ ቀጥሎ ከምንባቡ የተወሰዱ ዓረፍተነገሮች ቀርበዋል። እያንዳንዳቸው በምንባቡ ውስጥ የያዙትን ሀሳብ በራሳችሁ አገልግሎት እያብራራችሁ ዳፉ።

1. የሰው ልጅ ሐሳብና አስተያየት ከዘመናት ጋር የሚለዋወጥ ነው።
2. የምናነበው ልብ ወለድ ጽሑፍ ሊሰብከንና ግብራችንን ሊለውጠው ይችላል።
3. ሐያሲ፣ ወገን ሳይለይ በገዛ እግሩ ራሱን ችሎ ሲቆም ሳይገዛ፣ ራሱን ሳይሸጥ ለደራሲዎች...እና ለአንባቢዎች...ከፍ ያለ እርዳታ ሊያደርግና ዋጋው በቀላሉ የማይገመት አገልግሎት ሊሰጥ ይችላል።

ሐሳብን በራስ አባባል መግለጻል

አንድን ሐሳብ ወይም አስተያየት በራሳችሁ አባባል ለመግለጽ በምትነሱበት ጊዜ የሚከተሉትን ተግባራት ለማከናወን ሞክሩ።

- ረጃጅም ዓረፍተነገሮች የያዙትን ሐሳብ በአጫጭር ዓረፍተነገሮች መግለጽ፤ አጫጭሮቹን ዓረፍተነገሮች ደግሞ ማዋሃድ፤
- ዓረፍተነገር ለሚይዘው ሐሳብ ግልጽነት ሲባል፣ ቃላትንና ሐረጎችን ከቦታ ወደቦታ በማንቀሳቀስ አቀማመጣቸውን ማቀያየር፤
- ቃላትን ተመሳሳይ ፍቺ ባላቸው ሌሎች ቃላት መተካት፤
- በራስ አባባል የተገለጸው ሐሳብ ወይም አስተያየት ከዋናው ጽሑፍ የተለየ መልእክት እንዳይኖረው መጠንቀቅ።

፫. በሐደሲ እና በዳኛ መካከል ሲኖር የሚገባውን የምግባር መመሳሰል መሠረት በማድረግ፣ ቢያንስ ሦስት አንቀጾች የሚኖረት አስረጅ ድርሰት ጽፍቶ አቅርቡ።

ክፍል ሦስት:- ማዳመጥ

፩. መምህራችሁ ከመምህራ መምሪያ ውስጥ ሁለት ጊዜ የሚያነቡላችሁን ክፍል ታዋቂ ኢትዮጵያዊ የገጠ የህይወት ታሪክ የተወሰደ ቅንጭብ ጽሑፍ በጽሞና አዳምጣችሁ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቃል መልሱ።

1. የባለታሪኩ ሙሉ ስም ማን ነው?
2. የተወለዱበት ቀን፣ ወር እና ዓመት መቼ ነው?
3. የወላጆቻቸው ሙሉ ስም ማን እና ማን ይባላል?
4. የወላጆቻቸው የትውልድ ቦታስ የት ነው?
5. ባለታሪኩ የልደት ዘመናቸውን ሲነግሩን የጠቀሱት የመረጃ ምንጭ አለ። ይህ የመረጃ ምንጭ ምንድን ነው? ለምንስ የተጠቀስ ይመስላችኋል?
6. ባለታሪኩ በተወለዱበት ጊዜ አባታቸው የሚኖሩት የት ነበር? ለምን?
7. እናታቸው ከአባታቸው ተለይተው ባለታሪኩ ወደተወለዱበት ቦታ እንዲሄዱ የተደረገበት ምክንያት ምን ነበር?
8. ከቀረበው ቅንጭብ ታሪክ ስለባለታሪኩ ምን ተረዳችሁ?

፪. በመምህራችሁ የታዘዙ ሁለት ተማሪዎች በኢትዮጵያ ራዲዮ ብሔራዊ አገልግሎት የሚነበበውን የምሽት ዜና፣ ማስታወሻ እየያዙ ካዳመጡ በኋላ ዜናውን አሳጥረው በቃል ያቀርቡላችኋል። ተማሪዎች የሚያቀርቡትን ዜና በጽሞና ካዳመጣችሁ በኋላ፣ ለሚከተሉት ጥያቄዎች በቃላት ተገቢ ምላሽ ስጡ።

1. እያንዳንዳቸው ካቀረቡት ዜና ምን ምን ጉዳይ አዳመጣችሁ?
2. ሁለቱ ተማሪዎች ያቀረቡትን ዜና ስታዳምጡ፣ ምን የአቀራረብና የይዘት ልዩነት አስተዋላችሁ?

፫. በመምህራችሁ የተመደቡ አሥር ተማሪዎች የሚመሠርቱት ቡድን ከልዩ ልዩ የመረጃ ምንጮች መረጃ በማሰባሰብ ስለታወቁዎ ሯጭ ስለደራረቱ ቱሱ የስኬት ገዛ ያዘጋጁትን አጭር ጽሑፍ የቡድኑ ተወካዮች ያነቡላችኋል። ጽሑፉ ሲነበብ በሚገባ አዳምጣችሁ የቡድኑ አባላት ለሚያቀርቧቸው ጥያቄዎች ተገቢ መልስ ስጡ።

ክፍል አራት:- መናገር

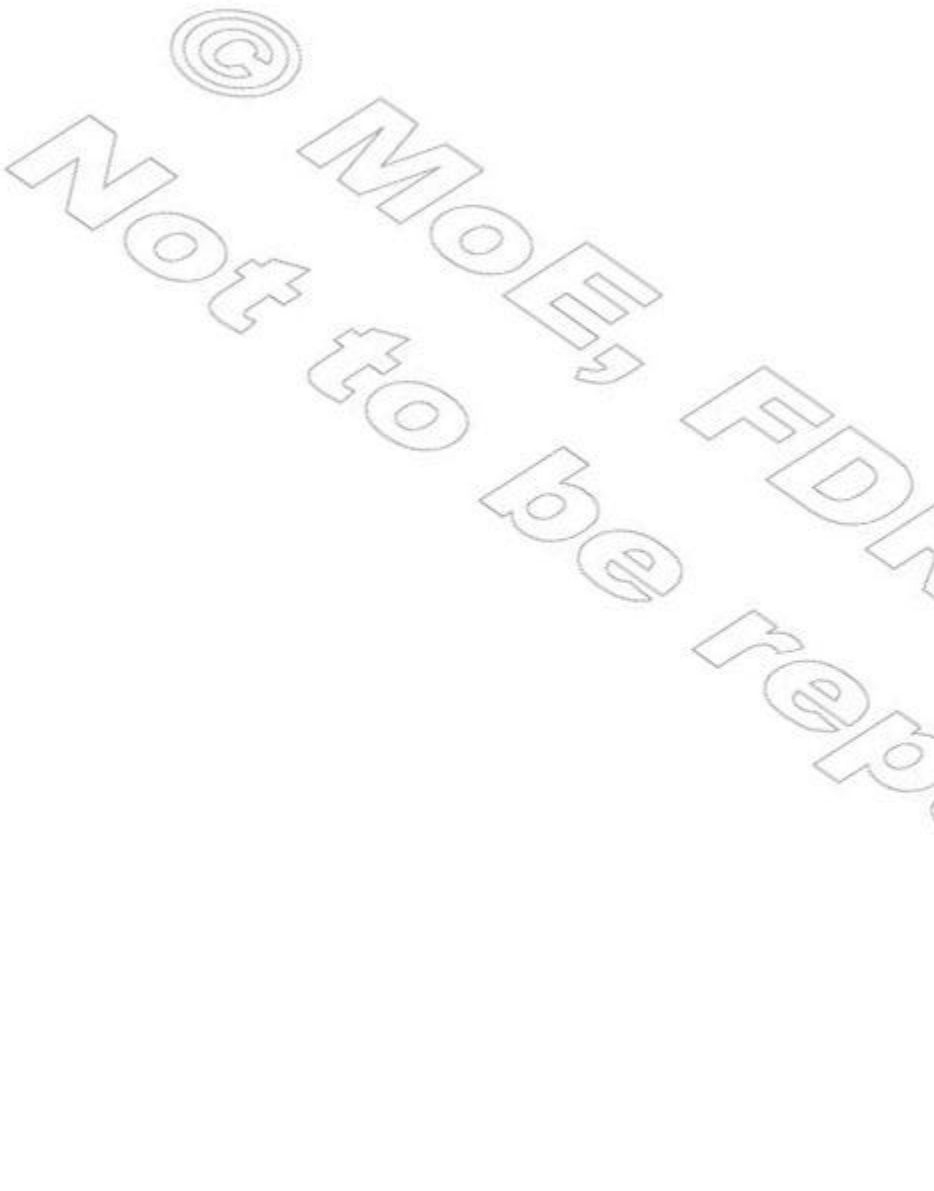
፩. ደራሲ ሁሉ ሐደሲ መሆን ይችላል ትላላችሁ? ስምን? ተወያዩበት።

በውይይት ጊዜ የሚደረጉ ጥንቃቄዎች

- በውይይታችሁ ወቅት የሚከተሉትን ጉዳዮች ልብ በሉ!
 - በተማሪነታችሁ ጥያቄዎችን የማንሳት እና አስተያየት የማቅረብ መብት እንዳላችሁ አትዘነጉ።
 - በጽሞና አዳምጡ።
 - ሌሎች እንዲሰሟችሁ አድርጋችሁ ተናገሩ።
 - የምታቀርቡት ሐሳብ በማስረጃ የተደገፈ ይሁን።
 - የሌሎችን ሐሳብ አታጣጥሉ፤ ስትነቅፉም በማስረጃ አስደግፋችሁ መሆን ይገባዎል።
 - የራሳችሁ ሐሳብ ብቻ ተቀባይነት እንዲያገኝ በመሻት በሌሎች ላይ ጫና አታሳድሩ።

፪. ደራሲ ሁሉ ደብዛም ደነስ የሐደሲነት ሚና ይጫወታል፤ ምክንያቱም በፈጠራ ሥራው ውስጥ ሊስ አለ። ሐደሲ ሁሉ ከሞላ ገደል የደራሲነት ድርሻ አለው፤ ምክንያቱም በሚያቀርበው ሊስ ውስጥ ፈጠራ አለ። ይህ አባባል እውነትነት አለው ትላላችሁ? ተወያዩበት።

፫. የላቀ የፈጠራ ተስጋ የሚጠይቀው ደራሲነት ነው ወይስ ሐደሲነት? ፍላጎታችሁን መሠረት በማድረግ መምህራችሁ በሁለት ቡድን ይመደቧችሁና ቀደም ባሉት የክፍል ደረጃዎች የተማራችኋቸውን የክርክር አቀራረብ ደንቦች በመከተል ማሳመኛ እያቀረባችሁ ተክራክሩ።

በክርክር ጊዜ የሚደረጉ ጥንቃቄዎች

በክርክር ወቅት የሚከተሉትን ጉዳዮች ልብ በሉ!

- የመከራከሪያ ሐሳቦቻችሁን በወጉ አደራጁ።
- የመከራከሪያ ሐሳቦቻችሁን በቅደም ተከተል በመዘርዘር አቅርቡ።
- የመከራከሪያ ሐሳቦቻችሁ በማስረጃ (በምሳሌዎች፣ ማገናዘቢያዎች፣ በአሃዛዊ መረጃዎች) የተደገፉ ይሁኑ።
- የተከራካሪን ወገን ሐሳብ በማስረጃ ውድቅ ለማድረግ ሞክሩ፤
- ለተከራካሪ ወገን ጥያቄዎች በአክብሮት ተገቢ መልስ ስጡ።

© MOE, FDI
Not to be rep

፬. ከዚህ በታች የቀረቡትን ዓረፍተነገሮች “አጠቃላይ እውነታ” ወይም “የገል ስስተደዩት” በማለት ከስድስት በኋላ፣ ምክንያት እያቀረባችሁ ተወያዩባቸው።

1. የሥነጽሑፍ ሐያሲ ለአንድ ሀገር ሥነጽሑፍ እድገት እጅግ አስፈላጊ ነው።
2. በሀገራችን መንግሥቱ ለማን የሚወዳደር ሐያሲ የለም።
3. ደራሲነትም ሆነ ባለቅኔነት ተሰጥዖን ይጠይቃሉ።
4. በቋንቋ ችሎታ ከልቦለድ ደራሲዎች ይልቅ ገጣሚዎች ይበልጣሉ።
5. ችሎታው ቢለያይም፣ ማንኛውም ጤነኛ ሰው የትኛውንም ቋንቋ ሊለምድ ይችላል።
6. “የልጅ አመሳሰ የለውም” እንደሚባለው ሁሉ፣ በመሠረቱ የቋንቋ ትንሽ እና ትልቅ የለውም።
7. ልቦለድ ከማንበብ ይልቅ፣ ድራማ መመልከት ያስደስታል።
8. የልምዣት ከተባለው የሐዲስ ዓለማዊ ልቦለድ ይልቅ፣ ፍቅር እስከ መቃብር የተባለው ልቦለዳቸው ታሪክ ይማርካል።
9. ከበደ ሚካኤል፣ መንግሥቱ ለማ እና ፀጋዬ ገብረመድኅን ገጣሚም ጸሐፊ ተውኔትም ናቸው።
10. በኢትዮጵያ የትምህርት ሥርዓት 12ኛው የክፍል ደረጃ ተማሪዎችን ለከፍተኛ ትምህርት የሚያዘጋጅ ትምህርት የሚሰጥበት ነው።

ክፍል አምስት:- ሥነልቦና

፩. ጽሑፎችን በማንበብም ሆነ ሰዎችን በመጠየቅ ከዚህ በታች የተዘረዘሩት የተወሰዱ ቃላት:-

1. ከየትኛው ቋንቋ እንደተገኙ ግለጹ።
2. ስያሜዎቹ ከመገኛው ቋንቋ በውስት ሲወሰዱ፣ ምን ምን ዓይነት ሥነልቦናዊ ለውጦች እንደተደረጉ በማንሳት ተወያዩባቸው።

1. ሃይማኖት	6. መኪና	11. ሻይ	16. አውቶቡስ
2. ሱቅ	7. መሐንዲስ	12. አናናስ	17. ቢሮ
3. ሸሚዝ	8. ባርኔጣ	13. ኮረንቲ	18. ፕሬዚደንት
4. ጠረጴዛ	9. ሸንኬሎ	14. ኮርኒስ	19. ፋብሪካ
5. ሰዓት	10. ትሪ	15. ራዲዮ	20. ፓርላማ

፪. የሚከተሉት ዓረፍተነገሮች ሰዋስዋዊ ስህተት ያሰባቸው ናቸው። ሰዋስዋዊ ስህተታቸው ምን እንደሆነ (የቁጥር፣ የፃታ፣ የጊዜ፣ የባለቤትና ገሥ አስመስማማት፣ የተሳቢ እና የገስ አስመማጣም፣ የሐረግ አስመዛመድ፣ ወዘተ. በማለት) እየገለጻችሁ ዓረፍተነገሮችን እንደገና አቃንታችሁ ዳፏቸው።

1. በዓባይ ወንዝ ላይ ለሚሠራው ታላቁ የህዳሴ ግድብ የገንዘብ ድጋፍ ያደረጉ ኢትዮጵያውያን ቁጥር ብዙ ናቸው።
2. ኢትዮጵያ በኢኮኖሚ ልማት ያስመዘገበችው አመርቂ ውጤት በበለጸጉት ሀገሮች መንግሥታት ተመሰገነች።
3. ግብጽ ባለፉት አምስት ወራት የሚገጥሟትን ችግሮች መለስ ብላ ለመመርመርና የልማት እቅዶችን ለመንደፍ አሁን ፋታ አግኝታለች።
4. የሀገር መሪው ወገኖቻቸውን በመጨፍጨፋቸውና ሥልጣን ስላልለቀቁ በሰላም ወዳድ ሕዝቦች እና መንግሥታት ተወግዘዋል።

© MOE, FDI
Not to be republished

- 5. አዲስ አበባ ከተማችን ከአፍሪካ አንደኛ ጽዳ ከተማ እንድትሆን ሁላችንም ከፍተኛ ጥንቃቄ ልናደርግለት ይገባል።
- 6. ድርጅታችን የሚያስመጣቸውን ሁሉንም ሽቀጦች አንድም ሳያስቀር ሽቦታል።
- 7. ኅብረተሰቡ ጥፋተኞችን በማጋለጥ ከፖሊስ ጎን እንዲቆምና ትብብር ለማድረግ ተጠየቁ።
- 8. በስንፍና ቁጭ ብለው ሰው ከማማት የተገኘውን ሁሉ እየሠራችሁ ከድህነት መላቀቅ ሳይሻላቸው አይቀሩም።
- 9. አማርኛን የሚማሩ የውጭ ሀገር ሰዎች የቋንቋው ሰዎስው ስለሚከብዳቸው አማርኛ አስቸጋሪ ቋንቋ መሆኗን ይናገራሉ።
- 10. ደራሲ እና ሐያሲ ተጨባጭ መረጃ በሌለው ተገቢ ያልሆኑ ጉዳይ ላይ የሚነታረኩ ከሆነ ውዝግባቸው ለሥነጽሑፉ እድገት የሚያበረ ክፍት አስተዋጽዖ አይኖርም።

ክፍል ስድስት፡- ሥነጽሑፍ

- ፩. በምንባቡ ውስጥ ከተጠቀሱት የውጭ ሀገር ጸሐፊዎች መካከል ሁለቱ ስለሐያሲ ተገባር ሲያስረዱ፣ በየዘመኑ ከተጻፈው ሁሉ ብልጫ ያለውንና ጥሩ የሚባለውን የሥነጽሑፍ ሥራ ለአንባብያን ማመልከት መሆኑን ገልጸዋል። ስመሆኑ ብልጫ ያለውንና ጥሩ የሆነውን ስመምረጥ የሚያስችል ተጨባጭ መመዘኛ አለን? ካስ ምንድን ነው ትላላችሁ? ተወያዩበት።
- ፪. በምንባቡ ውስጥ፣ ከመጨረሻው አንቀጽ ቀደም ብሎ በሚገኘው አንቀጽ ውስጥ፣ ደንበኛ ሐያሲ አንድን ልቦለድ ድርሰት ስመተችት ሲነሳ ሲጠይቃቸው የሚገቡ ጥያቄዎችና ሲያተኩርባቸው የሚገቡ ጉዳዮች ተዘርዝረዋል። የሚከተለው ቅንጫቤ ጽሑፍ በየትኛው ጉዳይ ላይ ያተኮረ ትችት እንደያዘ ሰይታችሁ ተናገሩና በሒሳብ አስተያየት ተገቢነት ላይ ተወያዩበት።

ደራሲ በአሉ ግርማ በሁሉም ልቦለዶቹ ውስጥ ህይወት ያላቸው፣ ሰው መሆናቸው በግልጽ የሚታይ፣ ከአንባቢ አእምሮ የማይጠፉ ሴት

© Moe, FDR, Not to be republished

ገጸባህርያትን ቀርጿል። እነዚህ በእውነት አለም የሚያጋጥሙ አይነት ሴቶች ደምቀው የሚታዩና የሆነ ሳቢ ሀይል ያላቸው ናቸው። የበአሉ ሴቶች ከመናገራቸው በፊት እንባቸው የሚቀድም፤ በረባ ባልረባው የሚነፋረቁ ድኩማን አይደሉም። አንገታቸውን ደፍተው በወንዶች ስር የሚንከላወሱ ከልታማዎችም አይደሉም። ለማንኛውም ድርጊት የወንዶችን ትእዛዝ፤ የወንዶችን ቀዳሚነት የሚጠብቁ የራሳቸው አቋም የሌላቸው ሆነው አልተቀረጹም። የሱ ሴቶች አንገታቸውን ቀና አድርገው የሚሄዱ፤ ጮክ ብለው የሚናገሩ፤ ወንዶችን የሚጋፈጡና ያፈተታቸውን የሚሰሩ ብርቱዎች ናቸው፤ ነገረስራቸው ሁሉ ድብን ያሉ። ሲያጠምዱ ሲይዙ፤ ሲወዱ ሲጠሉ፤ ሲያረጋጁ ሲያመሩ፤ ሲሰጡ ሲቀበሉ፤ አጠንክረው ነው። ጥብቅ አድርገው። ...

“ማንም ወንድ ሉሊትን ተራምዷት ሊሄድ አይችልም” (ከአድማስ ባሻገር፣ 41) በማለት ኩሩነቷን ያሳየችው ሉሊት ታደሰ፤ “ከኔ እርካታ የሚያገኝ ወንድ የለም፤ እኔ ለወንዶች ምን ጊዜም የውሃ ጥም ነኝ” (የቀይ ኮከብ ጥሪ፣ 38) ብላ ለወንድ ደንታ ቢስነቷን ያሳወቀችው ሂሩት ጉልላት፤ “እንዲህ እንደቀለድክብኝ አትቀርም። እኔም ተራዬን እቅልድብሃለሁ...እኔ ለባብሼና አጊጩ ብወጣ ሽህ አስከትላለሁ። ደሞ ላዲሳባ ወንድ” (ደራሲው፣ 17) እያለች ማንነቷን ለማሳወቅ የምትጥረው ጽጌ ሀይለማርያም፤ “ያባቴን ፈቃድ ለመፈጸም ለመስዋእትነት እንደበግ አልጎተትም” (ሀዲስ፣ 170) በሚል መራር ቃል የቆየውን ልማድ እምትቃወመው አይናለም ተካ፤ “ወንድ ቀንድ አስበቅላለሁ” (አሮማይ፣ 236)... “በወንዶች መጫወት ደስ ይለኛል” (358) በማለት ፍላጎቷን በግልጽ እምትናገረው ፊያሜታ ጊላይ፤ አምስቱም ‘ሀይለኛ’ ሴቶች ናቸው።

የሀይለኛነታቸው ምንጭ ከተቀረጹበት የህይወት ቅንብብ፤ ከገቡባቸው ሁነቶችና ከሰብእናቸው የሚነሳና ከወንዶቹ ጋር ከሚፈጥሩት ግንኙነትና ለወንዶች ካላቸው አመለካከት በትይዩ ያለ ነው። አምስቱም ወንዶችን የመሳብ መግነጢላዊ ሀይል አላቸው። አበራን፣ ደርቤንና ተፈራን፤

ሲራክን፣ ሀዲስን፣ ጸጋዬን በየፊናቸው ማርከው እንደየሁኔታው በስራቸው አድርገዋል። የፈለጉትን የማግኘትና ለግባቸው በቁርጥ ውሳኔ የመንገድ ሀይል አላቸው። አምስቱም ወንዶችን የማገዝ፣ ከገጠማቸው ችግር ለመውጣት እንዲችሉ የመርዳት ሀይል ተስጥቷቸዋል። ከአላማቸው ፍንክኝ ያለማለትም ብርታት አላቸው።

(ዘራውን አሰፋው፣ “የበአሉ ግርማ ሴቶች አምስት ሀይለኞች”፣ ጥር 1986፣ ገጽ 20-21)

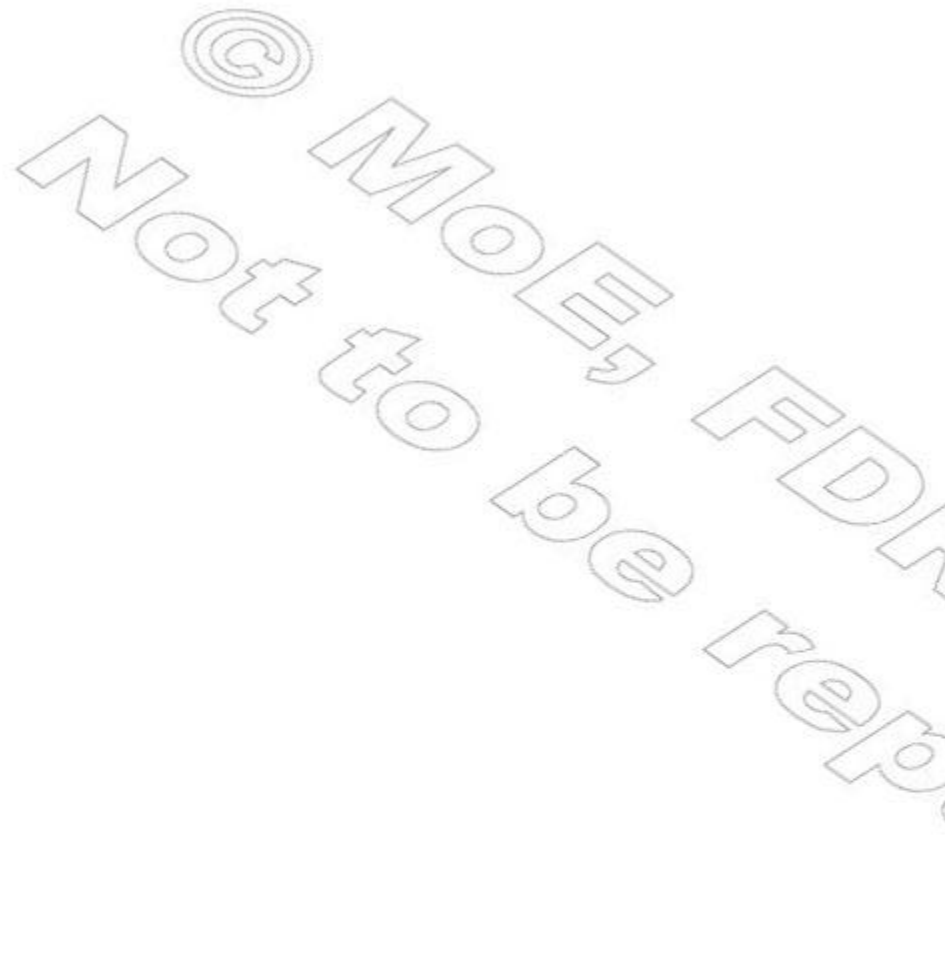
፫. የሚከተለው ቅንጣቢ ጽሑፍ ሐደስደንን ከምግባር አንጻር በሁለት ክፍሎች ይገልጻል። ይህ አገላለጽ፣ ምሁራዊ ፊ.ስ እና ተራ ፊ.ስ በመባል ከሚታወቀው የፊ.ስ አመዳደብ ጋር ያለውን ገንኝነት መሠረት በማድረግ በክፍል ውስጥ ተወያይቶታል።

በየትም አገር አንዱ የሠራውን ሥራ አይተው የሚያመዘገቡና ለሥራው ተገቢ ነው የሚሉትን ፍርድ የሚሰጡ ሰዎች ነበሩ። አሁንም አሉ። የነዚህ ዓይነቶቹ ሥራ በሁለት መንገድ የተከፈለ ነው። አንዳንዶቹ በአንድ ሥራ ላይ ያዩትን መልካም ነገርና ጉድለት አመዘገቡ ለመልካሙ የድጋፍና የምስጋና አስተያየት የሚሰጡ፣ ለጎደለው ማሻሻያና ማቃኛ ምክር የሚያቀርቡ ናቸው። እነሱም አሻሻይ ተቺዎች ይባላሉ። ሌሎቹ ደግሞ ለዚህ ተቃራኒ በሆነ መንገድ የአንድን ሰው ስምና ሥራ ቢቻል ጨርሶ ለማጥፋት፣ አለዚያ ለማጉደፍ ሚዛንና ፍርድ በሌለው ሁኔታ በሚችሉት የቋንቋ አገላለጽ ሁሉ ነቀፋና ጥላቻ የሚያወርዱ ናቸው። እነሱም አፍራሽ ተቺዎች ይባላሉ።

(አቤ ጉብኛ (1961 ዓ.ም)፣ የሐሜት ሱባኞች ገጽ 11)

፬. በኢትዮጵያ ሪዲዮ ብሔራዊ አገልግሎት የሚቀርብን አንድ አጥር ትረካ በጽሞና አዳምጣችሁ፣ በመረጣችሁት አንድ ጉዳይ ላይ በማተኮር ከአንድ ገጽ ያልበለጠ ሒሳዊ አስተያየት አዘጋጅታችሁ ስክፍል ያደኛችሁ አንብቡላችሁ።

፭. ከዚህ በታች የቀረበው ንግግር በሀዲስ አስማየሁ ፍቅር እስከ መቃብር ውስጥ ከሚገኙት ዋና ገጸባህርያት አንዱ የሆነው የካሣ ዳምጤ (ጉዳ ካሣ) ንግግር ነው። የንግግሩ መልዕክት ምንድን ነው?

“የማህበራችን አቁዋም የተሰራበት ስራት ልማዱ፣ ወገ፣ ህገ እንደህይወታዊ ስራተ ማህበር ሳይሆን ህይወት እንደሌለው የድንጋይ ካብ አንዱ ባንዱ ላይ ተደራርቦ የላይኛው የታችኛውን ተጭኖ የታችኛው የላይኛውን ተሸክሞ እንዲኖር ሆኖ የተሰራ በመሆኑ፣ ከጊዜ ብዛት የታችኛው ማፈንገጡ ስለማይቀርና ይህ ሲሆን ህንጻው በሙሉ እንዳይፈርስ እንደገና ተሻሽሎ ሰውን ከድንጋይ በተሻለ መልክ የሚያሳይ የህያዋን አቁዋም ማህበር እንዲሰራ ያስፈልጋል። የዛሬው ስራተ ማህበራችን ሲሰራ በዚያን ጊዜ ለነበረው ማህበር እንዲህ ሆኖ መሠራቱ ጠቃሚ ኖሮ ይሆናል። ነገር ግን ለዛሬው ማህበር ጠቃሚ አለመሆኑ የታወቀ ነው። የሆነ ሆኖ ማናቸውም ሥራት ማህበሩ ለዚያው ለማህበራዊ ኑሮው እንዲያገለግለው ሰው የሰራው ሲሆን፣ ማህበሩን ባሪያ አድርጎ እንዲገዛው መሆኑ ጣኦት በፈጣሪ ቦታ እንደማስቀመጥና እንደማምለክ ነው።”

(ሀዲስ አለማየሁ (1958 ዓ.ም.)። ፍቅር እስከ መቃብር፣ ገጽ 122)

© Moe, FDPA
Not to be rep

የሥነጽሑፍዊ ፊ.ስ ምንነትና አስፈላጊነት ተጨማሪ ማብራሪያ

ለራኔ ዌሌክ ስነጽሑፍዊ ፊ.ስ የተወሰኑ ደራስያንን ስራዎች ተመልክቶ ጥንካሬና ድክመታቸውን በመለየት ዳኝነት መስጠት ብቻ አይደለም። ስለስነጽሑፍ ቲዎሪና መርሆች፣ ስለስነጽሑፍ ባህሪ፣ ስለአፈጣጠር ምስጢር፣ ስለተግባር፣ ስለሚያስከትላቸው ውጤቶች፣ ክሌሎች ሰዋዊ ተግባራት ጋር ስለአለው ግንኙነት፣ ስለአይነቶቹ፣ ስለአጻጻፍ ዘዴዎቹ፣ ስለአመጣጡና ስለታሪኩ የሚሰነዘሩትን አስተሳሰቦች ሁሉ ያቅፋል።... “ስነጽሑፍዊ ፊ.ስ የስነጽሑፍን ታሪክ ማውላትና የስነጽሑፍ ዘሮችን በአይነት በአይነት መመደብንና መግለጽን ይጨምራል። ስነጽሑፍ ምንድን ነው? ለምንስ ይጻፋል? ክሌሎች ሰዋዊ ጉዳዮች ጋርስ እንዴት ይዛመዳል? የሚሉ አጠቃላይ ጥያቄዎችን የሚይዝ ነው።” በሌላ በኩል ደግሞ “የኪነጥበብ ስራዎችን መተንተን፣ ማጥናት መመዘን እንዲሁም ስራዎቹ የሚመዘኑባቸውን ኪነጥበባዊ መለኪያዎች፣ ዘዴዎችና መርሆች ማውጣት ነው” ተብሏል። ...

© M.O.E, F.D.R. Not to be rep...

ስነጽሁፋዊ ሂስ ለደራሲው፣ ለአንባቢው፣ በአጠቃላይ ለስነጽሁፋ ያለው አስፈላጊነትና የሚሰጠው አገልግሎት የላቀ ነው። በአንድ ደራሲ ስራ ላይ የሚደረግ ስነጽሁፋዊ ሂስ የስራውን ድክመትና ጥንካሬ የሚያሳይ በመሆኑ፣ ደራሲው ጠንካራ ገጽታዎቹን በማወቅ በተከታይ ስራው ይበልጥ እንዲጠቀምባቸው፣ ደካማ ገጽታዎቹን ደግሞ በመተው የማሻሻያ ነጥቦችን እንዲፈልግ ያግዘዋል። የሂስ ቀዳሚው ተግባር ስራውን መርምሮ ፍርድ መስጠት በመሆኑ ደራሲው ያለበትን ደረጃ ሊያውቅ የሚችልበት አይነተኛ መሳሪያ ነው። በኪነጥበባዊ ተግባሩ ደረጃውን ተገንዝቦ ምን ማድረግ እንደሚገባው የሚያውቅበትና የደራሲነት ብቁነቱን የሚያረጋግጥበት ዘዴ ነው ማለት ይቻላል። ...

ስነጽሁፋዊ ሂስ ለደራሲው ብቻ ሳይሆን ለአንባቢውም ክፍ ያለ አስፈላጊነት አለው። ከስነጽሁፋዊ ሂስ መሰረታዊ ተግባራት አንዱ ስራውን ኪነጥበባዊ በሆነ መልክ መተንተን በመሆኑ፣ ስራው ሲተነተን ለአንባቢያን ይበልጥ ግልጽ እየሆነ ይሄዳል። ሆኖም የሚሰጠው ትንታኔ የተደበቀውን የማውጣት፣ አሻሚውን የመለየት፣ የረቀቀውን የማቅለል እንዲሁም የተምሳሌቱን ትርጓሜ የመፍታት ተግባር ስለሚፈጽም አንባቢው ስራውን ከበሬቱ በተሻለ ሁኔታ ሊረዳው ይችላል። በዚህ አይነት የደራሲውን አላማም ሆነ የስራውን ይዘት ይበልጥ የመግለጽና የማብራራት አገልግሎት የሚሰጥ በመሆኑ ስነጽሁፋዊ ሂስ አስፈላጊነቱ ክፍ ያለ መሆኑ እውቅ ነው። ...

(ዘሪሁን አስፋው (1992 ዓ.ም) ። የስነጽሁፍ መሰረታዊ ደንብ፣ ገጽ 353 እና 357)

የምዕራፍ ማጠቃለያ

በዚህ ምዕራፍ ሥር ሥነጽሑፋዊ ሒስ በዋናነት በፈጠራ ሥራዎች ላይ ሚዛናዊ ፍርድ መስጠት ስለመሆኑ ተረድታችኋል። በአንድ ሀገር ውስጥ የሥነጽሑፍ ሒስ መኖር አስፈላጊ ስለሚሆንባቸው ምክንያቶችም ተገንዝባችኋል። ዋና ዋና የሚባሉት የሥነጽሑፍ ሒስ ተግባራት፣ የሥነጽሑፍ ሥራን መርምሮ በጥንካሬና ድክመቱ ላይ ሚዛናዊ አስተያየት ማቅረብ፣ ከተጻፈው ሁሉ የተሻለው የትኛው እንደሆነ ለይቶ ማመልከት፣ እንዲሁም በደራሲውና በአንባቢው መካከል ድልድይ ሆኖ ማገልገል መሆናቸውንም አውቃችኋል። ከዚህም ሌላ፣ ደራሲም ሒስም ሆነው የተገኙ አንዳንድ ሰዎች ቢኖሩም፣ ደራሲ ሁሉ የግድ ሒስ መሆን ስላለመቻሉ ተረድታችኋል። አንድን የሥነጽሑፍ ሥራ ስንተች የደራሲውን ማንነት መመዘኛ ማድረግ ተገቢ አለመሆኑን ልብ ብላችኋል። አንድ ሒስ አንድን የሥነጽሑፍ ሥራ ለመተቸት ሲነሳ ሊጠይቃቸው ስለሚገቡ መሠረታዊ ጥያቄዎች በቂ ግንዛቤ አግኝታችኋል። በተጨማሪም ከሥነልሰብ እውቀት አንጻር አማርኛ ከሌሎች ቋንቋዎች ስለተዋሳቸው ቃላት፣ እንዲሁም ስለሰዎች ስህተት ዓይነቶችና ስህተቶችን ስለማቃኛ መንገዶች አውቃችሁ በቂ ልምምድ አድርጋችኋል። አጠቃላይ እውነታንና የግል አስተያየትን የያዙ አገላለጾችን ልዩነት ተረድታችኋል። የቃላትን አውዳዊ ፍች መግለጽ ችላችኋል። በክርክር ጊዜ መደረግ የሚገባቸውን ጥንቃቄዎችም አውቃችኋል።

የክሰሳ ጥያቄዎች

1. ሥነጽሑፋዊ ሒስ ምንድን ነው?
2. በአንድ ሀገር ውስጥ የሥነጽሑፍ ሒስ አስፈላጊ የሚሆንባቸው ምክንያቶች ምን ምን ናቸው?
3. ዓበይት የሚባሉት የሥነጽሑፍ ሒስ ተግባራት ምንድን ናቸው?
4. አንድ የሥነጽሑፍ ሒስ አንድን የፈጠራ ሥራ ለመተቸት ሲነሳ ሊጠይቃቸው የሚገቡ ጥያቄዎች የትኞቹ ናቸው?

© MOE, FDI
 Not to be rep

የገንዘብ ማመሳከሪያ ቅጽ

፩. ከዚህ በታች በምዕራፍ ሦስት የቀረበውን ትምህርት ምን ያህል እንደተረዳችሁ የምታመሳክሩበት ሰንጠረዥ ቀርቧል። በዚህ መሠረት በእያንዳንዱ የማመሳከሪያ ነጥብ ትይዩ ስለመረዳታችሁ እርግጠኛ ከሆናችሁ የ (✓)፣ እርግጠኛ ካልሆናችሁ የ(?)፣ ሙሉ ስሙሉ ካልተረዳችሁ ደግሞ የ(X) ምልክት በማድረግ ሰንጠረዥን አሟሉ።

ተ.ቀ	የማመሳከሪያ ነጥቦች	(✓)	(?)	(X)
1	የሒስን ምንነት በቃልና በጽሑፍ መግለጽ እችላለሁ።			
2	በሚሰጡኝ ርዕሶች ላይ ሥርዓት ባለው መንገድ እክራክራለሁ።			
3	ከመገናኛ ብዙሃን ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን አዳምጬ እረዳለሁ።			
4	ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን በሒሳዊ የአነባበብ ሥልት አንብቤ እገመግማለሁ።			
5	ሒሳዊ አስተያየት የያዘ አስረጅ ድርሰት እጽፋለሁ።			
6	የቃላትን አውዳዊ ፍች መግለጽ እችላለሁ።			
7	አጠቃላይ እውነታ እና የግል አስተያየት የያዙ ዓረፍተ ነገሮችን ሰይፍ አሳዳለሁ።			
8	ሰዋስዋዊ ስህተት ያለባቸውን ዓረፍተነገሮች አስተካክዬ እጽፋለሁ።			

፪. ከዚህ በላይ በሰንጠረዥ የ (?) እና የ(X) ምልክት ያደረጋችሁባቸውን ነጥቦች በሚገባ እስክትረዱቸው ድረስ፣ የምእራፉን ትምህርት ደጋግማችሁ ከልሱ።